

RIVOJLANISHIDA NUQSONI BO'LGAN BOLALARNI MAKTAB TA'LIMIGA TAYYORLASHNING UMUMIY MASALALARI

Berdiyeva Guloyim Dilshodxo'ja qizi
“Maxsus pedagogika va inklyuziv ta'lim” fakulteti
Oligofrenopedagogika kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarni, aqliy zaif bolalarning ta'limi, ularni maktab ta'limiga tayyorlash va rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarning maktab ta'limiga tayyorlashning umumiy usullari haqida yoritilgan.

Kalit so'zlar: nuqsonli, aqli zaif, interfaol metodlar, psixologik struktura, inklyuziv ta'lim, aqliy tarbiya.

ОБЩИЕ ВОПРОСЫ ПОДГОТОВКИ ДЕТЕЙ С ОТКЛОНЕНИЯМИ В РАЗВИТИИ К ШКОЛЬНОМУ ОБУЧЕНИЮ

Бердиева Гулоим
Факультет «Специальной педагогики и инклюзивного образования».
Преподаватель кафедры олигофренопедагогики

Аннотация: В данной статье рассмотрены вопросы обучения детей с отклонениями в развитии, умственной отсталостью, их подготовка к школьному обучению, а также общие методы подготовки детей с отклонениями в развитии к школьному обучению.

Ключевые слова: дефективные, умственно отсталые, интерактивные методы, психологическая структура, инклюзивное образование, интеллектуальное образование.

GENERAL ISSUES OF PREPARING CHILDREN WITH DEVELOPMENTAL DISABILITIES FOR SCHOOL EDUCATION

Guloyim Berdiyeva
Faculty of «Special Pedagogy and Inclusive Education». Teacher of the department of oligophrenopedagogy

Abstract: This article covers the education of children with developmental disabilities, mental retardation, their preparation for school education, and general methods of preparing children with developmental disabilities for school education.

Key words: defective, mentally retarded, interactive methods, psychological structure, inclusive education, intellectual education.

Maktabgacha bolalik-hayotning katta va mas'uliyatli davridir. Bu yoshda bolaning psixik rivojlanishida katta o'zgarishlar ro'y beradi. Bilishning faoligi etarli darajada o'sib boradi: idroki rivojlanadi, ko'rgazmala tasavvur, mantiqiy fikrlashning ilk ko'nikmalari paydo bo'la boshlaydi. Xotiraning mazmunli bo'lishi, ixtiyoriy diqqatining, bilish imkoniyatlarining o'sishiga zamin bo'ladi. Bolani atrof olamni tanishida, shuningdek muloqotning va bolalar faoliyatining boshqa turlarining rivojlanishida nutqning roli o'sib boradi. Maktabgacha yoshdagilarda og'zaki ko'rsatmalar orqali harakatlarni bajarish, tushuntirishlarni ko'rgazmali qurollar asosida bilimlarni egallashlari imkoniyati paydo bo'ladi. Ushbu yoshda tasavvurning asosiy hususiyati bu hissiy tasavvur-idrok va ko'rgazmali tafakkurdir. Maktabgacha yoshdagi bolada idrok, ko'rgazmali - harakat va ko'rgazmali - obrazli tafakkurini shakllanganiga qarab, uning keyingi bilish faoliyatining rivojlanishi shunga bog'liqdir. Ushbu yoshda bolalarda fazoda mo'ljal olish haqidagi tasavvurlari shakllanadi, bu esa bolani umumiy psixik rivojlanishida katta o'rin egallab, elementar sanoq operatsiyalarini amalga oshirishda va matematik tushunchalarni egallashda asos bo'lib xizmat qiladi.

Maktab yoshida bola yangi ijtimoiy talablarni qabul etishi kerak. Maktabga borish uni oldiga bir qancha vazifalarni qo'yadi, ularni echish esa psixojismoniy rivojlanishni etarlicha etilganda erishish mumkin. Ushbu yoshda yangi faoliyat shakli rivojlanadi, bu o'quv faoliyati bo'lib - u boladan jismoniy ko'tara olishni hamda aqliy e'tibor talab etadi. U bilan bog'liq yangi motiv va talablar paydo bo'ladi. Maktabda o'qishning boshida bolada quyidagilarni shakllangan bo'lishi juda muhimdir: jismoniy

sog'lomlik; barcha psixik jarayonlarning etarlicha darajada rivojlanishi; emotsional-irodaviy etuklik; kattalar va tengdoshlari bilan muloqot ko'nikmalarini shakllanganligi; xat-savod, hisob-kitob o'rganish elementari, atrofdagi olam haqidagi tasavvurlar va bilim zahirasini etarlicha bo'lishi; mashg'ulotlarga qiziqish, bilim olishga bo'lgan faollik.

Bolaning ta'lim faoliyatida zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va qobiliyatlarni egallashining keyingi dinamikasi, uning maktab ta'limiga moslashish jarayoni ko'p jihatdan ushbu muammoni muvaffaqiyatli hal etishga bog'liq. Shunday qilib, umumiy intellektual qobiliyatlarni shakllantirish aqli zaif bolani maktabga tayyorlash bo'yicha korreksion-pedagogik ishning ajralmas tarkibiy qismi sifatida qaralishi kerak.

Ushbu pozitsiyalardan biz aqli zaif bolani maktabga tayyorlashda umumiy intellektual qobiliyatlarni shakllantirish uchun quyidagi shartlarni aniqladik: aqliy faoliyatni kompleks ta'sir qilish jarayonida korreksiya qilish va rivojlantirish, shu jumladan tuzatish va shakllantirish maqsadga muvofiqdir. Fanga asoslangan amaliy mashg'ulotlar doirasida amalga oshiriladigan kognitiv faoliyat, idrok etish va aqliy faoliyatni shakllantirish omillari sifatida fikrlashning vizual shakllari va idrok tasvirlarini rivojlantirishga e'tibor berish; bolaning ta'limi aqliy faoliyatni bosqichma-bosqich shakllantirish jarayonida harakat usullarini to'liq namoyish qilish, uning ketma-ketligini tushuntirish va uni amalga oshirishga o'rgatish bilan amalga oshirilishi kerak; umumiy intellektual ko'nikmalarni shakllantirish jarayonida kattalarning yordamini ta'minlash kerak - bola ta'lim vazifasini bajargunga qadar uning bosqichma-bosqich o'sishi (ko'tarilishi).

VIII turdagi maxsus (korreksion) bolalar bog'chalarining maktabgacha ta'lim muassasalarida aqliy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarning kognitiv rivojlanishini o'rganish quyidagi xususiyatlarni aniqladi: idrokning parchalanishi, kognitiv muammolarni hal qilishda harakatlarning maqsadga muvofiqligi yo'qligi, aqliy qobiliyatning past darajasi. Sinov usuli, aqliy funktsiyalarni shakllanmagan ixtiyoriy tartibga solish, kognitiv faoliyatda namoyon bo'ladi, o'rganilgan harakatlarni o'tkazishning past qobiliyati yoki to'liq imkonsizligi, kognitiv faoliyatni nazorat qilish va rejalashtirish qobiliyati. Biroq, maktabgacha yoshdagi aqliy zaif bolalarning kognitiv va umuman aqliy faoliyatining etarli emasligiga qaramay, biz ushbu toifadagi bolalarning kognitiv muammolarni hal qilishda potentsial imkoniyatlarini aniqladik, bu bizga tuzatish va pedagogik ishlarni tashkil qilish imkonini berdi. aqliy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarning proksimal rivojlanish zonasini hisobga olish. Biz tomonidan aniqlangan individual kognitiv jarayonlar o'rtasidagi korrelyatsiya bog'liqliklari bolaning rivojlanishiga tuzatish ta'sir qilish usullarini aniqlash uchun ishlatilgan.

Nazariy va o'quv adabiyotlarini, diagnostika ma'lumotlarini tahlil qilish natijasida aqli zaif bolalarni maktabga tayyorlash jarayonida umumiy intellektual ko'nikmalarni shakllantirish metodologiyamizning yo'nalishlarini belgilab bergan ta'limning quyidagi tamoyillarini fundamental qilib oldik. : aqliy faoliyatni bosqichma-bosqich shakllantirish printsipi, umumiy intellektual ko'nikmalarni umumlashtirish printsipi, aqliy zaifligi bo'lgan bolaning haqiqiy va bevosita rivojlanish darajasini hisobga olish printsipi, faollik printsipi, hisobga olish printsipi. Intellektual nuqsonning belgilari, mexanizmlari va tuzilishi, birgalikdagi faoliyat printsipi, individual differentsial yondashuv printsipi va aqli zaif bolani o'qitishni algoritmlashning tegishli printsipi, umumiy intellektual qobiliyatlarni shakllantirishda tabiiy muvofiqlik printsipi. aqliy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bola.

Aqli zaif bolani maktabga tayyorlashda umumiy intellektual ko'nikmalarni shakllantirishga tuzatish-pedagogik ta'sirning quyidagi yo'nalishlarini aniqladik: pertseptiv faoliyat usullaridan foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish (ob'ektning xususiyatlarini berilgan standartlarga bog'lash, modellashtirish). tekislik ob'ektlarining figuralari); vizual fikrlash usullaridan foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish (ob'ektlarni taqqoslash, tasniflash va tartiblash, kosmosda yo'naltirish uchun har xil turdagi shartli tasvirlardan foydalanish); boshlang'ich matematik ko'nikmalarni shakllantirish (to'g'ridan-to'g'ri miqdoriy hisoblashni bajarish, ob'ektlarni hisoblash va boshqalar), buning natijasida topshiriqni boshqarish, o'z-o'zini nazorat qilish va o'z faoliyatini rejalashtirish ko'nikmalari shakllantirildi; mashqlar jarayonida idrok etishni (analitik va yaxlit idrok etish, doimiylik, appersepsiya va idrokni oldindan ko'rish) rivojlantirish bo'yicha individual ish usullarini tashkil etish va shu asosda konturni tan olish qobiliyati kabi pertseptiv faoliyat ko'nikmalarini shakllantirish; , siluet tasvirlari, o'zgartirilgan xususiyatlarga ega ob'ektlarning tasvirlari va boshqalar; shakllangan ko'nikmalarni samarali faoliyatda qo'llashni o'rgatish: dizayn, bolalar uchun didaktik o'yinlar.

Formativ eksperiment jarayonida aqli zaif maktabgacha yoshdagi bolalarning kognitiv faoliyati diagnostika qilindi va ularning umumiy intellektual qobiliyatlarini o'zlashtirish amalga oshirildi. Diagnostika asosida aqli zaif bolalarning maktabga tayyorlash jarayonida ushbu ko'nikmalarni o'zlashtirish qonuniyatlari o'rnatildi. Ushbu toifadagi bolalarda umumiy intellektual qobiliyatlarning shakllanish darajasi tabiiy ravishda oshadi - ko'rsatmalarga rioya qilishning aniqligi, harakatlarni bajarishda mustaqillik, o'z faoliyatini va uning samaradorligini baholashning adekvatligi.

Umumiy intellektual ko'nikmalarni shakllantirish ushbu toifadagi bolalarni maktabga tayyorlashga va umuman ularning kognitiv rivojlanishiga yordam beradi, bu shakllantiruvchi va nazorat tajribalari natijasida olingan ma'lumotlar bilan tasdiqlangan. Binobarin, idrok etish va aqliy faoliyat usullarini bosqichma-bosqich shakllantirish jarayonida ularni qo'llash qobiliyatiga o'rgatilsa, aqli zaif bolada umumiy intellektual ko'nikmalarning shakllanish darajasi yuqori bo'ladi, degan farazimiz tasdiqlandi.

Bizning taxminimiz shundan iboratki, aqli zaif bolani maktabga tayyorlash jarayonida umumiy intellektual ko'nikmalarni shakllantirish, agar u fanga asoslangan holda amalga oshiriladigan aqliy faoliyatni tuzatish va rivojlantirish sharoitida tashkil etilsa, yanada muvaffaqiyatli bo'ladi. Amaliy mashg'ulotlar (modellashtirish, qurish va ularning elementlari).), uning davomida kattalar yordamida ob'ektlarni o'zgartirish, o'zgartirish, yaratish, maktabgacha yoshdagi bolalar o'z harakatlarini nutq bilan birga olib boradilar, tasdiqlanadi.

Aqli zaif bolalarga xos bo'lgan, asosan mantiqiy fikrlash shakllarining buzilishi munosabati bilan, idrok va aqliy faoliyatni shakllantirish shartlari sifatida fikrlashning vizual shakllari va idrok harakatlarining rivojlanishiga e'tibor qaratildi. Bu holat, nazorat tadqiqoti natijalariga ko'ra, ularning rivojlanishining yuqori darajasini shakllantirishga imkon beradi va tuzatuvchi ma'noga ega.

Aqli zaif maktabgacha yoshdagi bolalarning faoliyat jarayonini qayd etish orqali biz ularni maktabga tayyorlash jarayonida umumiy intellektual ko'nikmalarni shakllantirish bo'yicha o'z zimmamizga olgan korreksion-pedagogik ishlar yo'nalishining samaradorligini aniqladik.

Umumiy intellektual ko'nikmalarni shakllantirish jarayonida dozali yordam ko'zda tutilgan, bunda yordamning har bir bosqichi bola ta'lim vazifasini muvaffaqiyatli bajarmaguncha asta-sekin o'sib borishini nazarda tutgan. Maktabgacha yoshdagi bolalar tomonidan bajarilgan vazifalar asosida tuzilgan shakllangan ko'nikmalar dinamikasi grafiklari aqliy zaif bolalarning har xil turdagi yordamga nisbatan sezgirligini ko'rsatadi.

Shunday qilib, aqli zaif bolani VIII turdagi maxsus (korreksion) ta'lim muassasasida o'qitishga tayyorlash uchun biz tomonidan ishlab chiqilgan usul, bu mavzu bo'yicha amaliy mashg'ulotlar sharoitida va ko'rishni rivojlantirish bilan kognitiv faollikni shakllantirishni o'z ichiga oladi. fikrlash shakllari va idrok tasvirlari, korreksiyalovchi va rivojlantiruvchi ta'sirga ega va pedagogik amaliyotda qo'llanilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Психолого-медико-педагогическое обследование детей дошкольного и младшего школьного возраста Авторы-составители: Р.К.Айтжанова, Р. А.Сулайменова, А.К.Ерсарина и др. Алматы, 2000г.

2. Диагностика психического развития в раннем детстве. Авторы-составители: Р.К.Айтжанова, Р.А.Сулайменова, А.К.Ерсарина и др. Алматы, 2000г.

3. Отбор детей в специальные дошкольные учреждения. - М , 1972. Составители: Власова Т.А., Лебединская К.С., Мачихина В.Ф.

4. Психолого-педагогическая диагностика. Под редакцией И.Ю.Левченко и СДЗабрамной. М., АСАДЕМА, 2005г.

5. Венгер А. А., Выгодская Г Л , Леонгард Э.И. Отбор детей в специальные Дошкольное учреждения. М., Просвещение, 1972 г.